

PÖYTÄKIRJA

Ilmastopaneelin 12. kokous

Aika: 2.9.2021, klo 12-16

Paikka: Zoom-etäkokous

Paikalla:

Panelistit: prof. Markku Ollikainen (pj), Helsingin yliopisto, tutkimusjohtaja Antti Arasto, VTT, prof. Ari Ekroos, Aalto-yliopisto, prof. Jouni Jaakkola, Oulun yliopisto, prof. Sirkku Juhola, Helsingin yliopisto, tutkimusprof. Paula Kivimaa, SYKE, tutkimusprof. Hannele Korhonen, Ilmatieteen laitos, prof. Jarek Kurnitski, Aalto-yliopisto, prof. Jukka Käyhkö, Turun yliopisto, prof. Peter Lund, Aalto-yliopisto, prof. Heli Peltola, Itä-Suomen yliopisto, tutkimusprof. Kristiina Regina, LUKE, prof. Jyri Seppälä, SYKE, apulaisprof. Annukka Vainio, Helsingin yliopisto.

Sihteeristö: viestintäasiantuntija Sanna Autere, Helsingin yliopisto, erityisasiantuntija Heta Heiskanen, ympäristöministeriö, tiedesihteeri Marianne Leino, Helsingin yliopisto, tutkijatohtori Sanna Lötjönen (sihteeri), Helsingin yliopisto, tiedesihteeri Matti Sihvonen, Helsingin yliopisto, koordinaattori Sally Weaver, Helsingin yliopisto.

Yhdyshenkilöt: johtava asiantuntija Lotta Heikkonen, maa- ja metsätalousministeriö, johtava asiantuntija Jukka Uosukainen, valtioneuvoston kanslia

Vierailijat: tutkija Anna Lipsanen, Suomen ympäristökeskus

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 12:02.

2. Asialistan hyväksyminen työjärjestykseksi

Asialista hyväksyttiin työjärjestykseksi.

3. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen

a. Paneelin kokous 9.6.2021

Kokouksen pöytäkirja hyväksyttiin.

4. Tilannekatsaus

a. Tapaaminen MMM:n kanssa 22.6.2021

Keskusteltiin ilmastopaneelin ja MMM:n tapaamisesta 22.6.

b. Tiedepaneelien yhteiskokous 31.8.2021

Kolmen tiedepaneelin yhteiskokous oli 31.8. Kokouksessa nousseista asioista keskusteltiin.

c. Järjestetyt tilaisuudet

i. SUOMI – 10.6.2021

Hankkeen yleisötilaisuus oli 10.6. Tilaisuus onnistui hyvin.

ii. Sähköistymisen muistio 22.6.2021 & vastine kritiikkiin

Sähköistymisen muistio julkaistiin ennen kesälomia. Päähuomiona sähkön merkitys kasvaa huomattavasti, kun pyritään alhaisiin päästöihin. 2050-tavoitteen saavuttamisessa sähköistyminen on keskeinen strategia ja sähkön tarve saattaa jopa tuplaantua vuoteen 2050 mennessä. Sähkön tuotannolle katsottiin erilaisia skenaarioita. Ekomodernistit tarttuivat näihin, heistä ydinvoimaa oli liian vähän. Paneeli teki kritiikkiin vastineen. Tarkoitus ei ole asettaa energiamuotoja toisiaan vastaan. Ydinvoimasta ei myöskään ole dataa, jonka avulla sitä voitaisiin simuloida.

<https://www.talouselama.fi/uutiset/tebatti-suomen-ilmastopaneeli-vastaa-ekomodernistien-kritiikkiin-energiajarjestelmien-sahkoistaminen-voi-merkittavasti-vahentaa-suomen-ilmastopaastoja/6ba49877-466e-4bc8-8737-cb7c652d6282>

d. Panelistien raportointi omista esiintymisistä

Jaakkola, Korhonen ja Kivimaa kertoivat esiintymisistä.

e. Lausunnot ja kuulemiset

Annetut lausunnot:

- Ilmastoruokaohjelma
- Muutokset polttoturpeen verotuksessa
- Hallituksen esitys laiksi energiaintensiivisten yritysten sähköistämistuesta
- Ehdotus ympäristöministeriön asetukseksi rakennuksen ilmastaselvityksestä

Tulossa (valmistelu sihteeristössä):

- YM luonnos uudeksi ilmastolaiksi, DL 6.9.
- YM luonnos uudeksi luonnonsuojelulaiksi, DL 6.9.
- MMM: Kansallinen CAP-suunnitelma lausunnoille, DL. 10.9.
- Ilmastovuosikertomus DL. 13.9.

5. Paneelin näkemykset budjettiriiheen

Ollikainen kertoi ehdotuksista paneelin näkemyksiksi budjettiriiheen. Paneelin näkemyksistä keskusteltiin. Päätetään, että keskustelun mukaisilla pienillä muutoksilla aloite on hyväksytty. Teksti lähetetään muokkausten jälkeen puolueille, laitetaan paneelin verkkosivuille ja tästä twiitataan.

6. Sähköistymisen sosiaaliset vaikutukset -raportin käsittely (Kivimaa/Lipsanen)

Anna Lipsanen (SYKE) esitteli sähköistymishankkeen osaraporttia, jonka aiheena on sähköistymisen vaikutukset sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Lisäksi työpakettiin kuuluu osio kansallisesta turvallisuudesta. Molemmissa on kirjallisuuskatsaus englanninkielisestä tutkimusaineistosta. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja sähköistyminen –sidosryhmätyöpaja oli

huhtikuun puolella välissä. Aineiston pääpaino on sosiaalisessa oikeudenmukaisuudessa. Kansallinen turvallisuus jäi hieman vähemmälle huomiolle. Kansallinen turvallisuus ja sähköistyminen käsiteltäisiin erikseen omissa muistioissaan. Raportin luvussa 1 johdatellaan aiheeseen ja tuodaan taustat ja menetelmät. Luku 2 tarkastelee sosiaalista oikeudenmukaisuutta sähköistymisen ja energiamurroksen kontekstissa. Luvussa tuodaan esiin kolme oikeudenmukaisuuden ulottuvuutta: jako-oikeudenmukaisuus, tunnustava oikeudenmukaisuus ja menettelytapojen oikeudenmukaisuus. Luvussa 3 päästään substanssiin: esitellään teema, tuodaan kirjallisuudesta politiikkasuosituksia, ja lisäksi sidosryhmien havainnot teemasta. Tunnistettuja teemoja ovat kriittiset materiaalit ja mineraalit, energia- ja älyteknologiat ja digitalisaatio, sähkön saatavuus, hinta ja energiaköyhyys, energian omistus, sekä osallistuminen energiapolitiiseen päätöksentekoon. Luku 4 vetää yhteen johtopäätöksiä. Pääviesteinä sähköistymisen vaikutukset oikeudenmukaisuuteen vaativat tarkkaa ja moniulotteista arviointia, hyödyt ja haitat ovat jakautuneet alueellisesti, joitain oikeudenmukaisuuden teemoja on käsitelty heikosti Suomen energiapolitiikassa ja läpileikkaavana asiana kansalaisnäkökulma on jäänyt melko vähälle. Raportin liitteessä on energiaköyhyys Suomessa.

Raportista keskusteltiin ja tekstiä muokataan keskustelun perusteella. Johtopäätökset voidaan tarvittaessa kierrättää puheenjohtajiston kautta. Päätetään hyväksyä raportti.

7. SUOMI-raportin päivitetty talousosio & keskustelu sopeutumisen edistämisestä

Ollikainen esitteli raportin päivitettyä talousosiota. Uutena asiana on pyritty tiivistämään pääviestit. Jos katsotaan ilmastonmuutoksen kustannuksia Suomessa, johtuvat ne osittain sään ääri-ilmiöistä ja osittain lämpötilan trendinomaisesta kasvusta. Vaikka kustannukset on toistaiseksi identifioitu kohtuullisen alhaisiksi, ovat ne selvässä kasvussa. Toinen viesti liittyy kansanterveyteen. Tämä on myös taloudelle tärkeä asia; kuolleisuuden nousu, työolojen heikentyminen ja työn tuottavuuden lasku seurauksia lämpötilojen nousuista ja hellejaksoista. Kolmantena yli rajojen kulkeutuvat ilmastonmuutoksen riskit tulevat vaikuttamaan tuotanto- ja logistiikkaketjujen kautta, näiden huomioimisesta ei ole selkeää käsitystä sopeutumispolitiikassa. Neljäntenä yhteiskunta ei voi tehdä sopeutumistoimia yksittäisten taloudenpitäjien puolesta, mutta yleisesti sopeutumiskapasiteettia pitää kasvattaa (mm. tiedon tuottaminen, TKI, infra ja kansanterveydestä huolehtiminen). Viidentenä, jotta konkreettista sopeutumispolitiikkaa saataisiin eteenpäin, tarvittaisiin selkeitä sopeutumisen indikaattoreita, parhaiden toimien analyysiä ja taloudellisten ohjauskeinojen hyödyntämisä. Sopeutuminen toteutuu taloudellisesti parhaiten yksittäisten taloudenpitäjien kautta. Tiedon tuottaminen ja muut julkishyödykkeet sekä niiden tuotannon turvaaminen on se, mihin julkisvallan ja sopeutumispolitiikan pitäisi erityisesti kiinnittää huomiota. Talouden näkökulmasta sopeutumisessa on kysymys siitä, että taloudenpitäjät kohdistavat resurssit uudelleen, kun tavoitteena on välttää taloudellisia menetyksiä tai edistää hyötyjä, jotka johtuvat ilmastonmuutoksesta suoraan tai välillisesti. Sopeutumisen ytimessä on taloudellisten riskien hallinta. Tässä tapauksessa toimien saama arvo olisi esimerkki indikaattorista: vältetyt kustannukset tai saavutettu hyöty toimien tekemisestä (esim. paljonko vähemmän sairauspäiviä). Hankalin tilanne on siinä, mitkä olisivat sopeutumisen ohjauskeinot. Näiden pitäisi olla aina yhteydessä indikaattoriin.

Talousosioista keskusteltiin. Otetaan Juholalta vielä kommentit ja sitten talousosio voidaan antaa SUOMI-hankkeen kokonaisraporttiin. Yhteenvedo voidaan tarpeen mukaan kierrättää vielä puheenjohtajiston kautta. Päätetään hyväksyä osaraportti ja tämän myötä koko SUOMI-raportti on hyväksytty.

8. Hankkeiden tilannekatsaukset

a. Metsä

Seppälä kertoi hankkeen tilanteesta. Laskentatöitä ei enää juuri ole ja tekstin osalta valmista voisi olla syyskuun loppupuolella.

b. SUOMI

Juhola kertoi hankkeen ensimmäisen osan olevan loppusuoralla. 22.9. järjestetään mediatilaisuus.

c. Oikeudenmukaisuus

Kivimaa kertoi hankkeen tilanteesta. Ensimmäinen raportti julkaistiin kesäkuussa. Raportista on ajatus tehdä englanninkielinen käännös. Osa hankkeen työpaketeista on viivästynyt ja toiveissa on siirtää aikataulua hieman.

d. Sähköistyminen

Lund kertoi hankkeen päättyvän vuoden lopussa. Raportointia ollaan parhaillaan tekemässä. Araston ryhmältä on tulossa tuloksia teollisuuden sähköistymisestä ja energiajärjestelmistä tehdään pieni kooste. Kivimaan tekemästä turvallisuusosasta loppui osin aika kesken, tehdään tästä muutaman sivun mittainen teksti.

e. Turve

Regina kertoi, että hankkeen raporttiluonnos voitaisiin saada käsiteltäväksi seuraavaan kokoukseen.

f. Kulutus

Seppälä kertoi, että hankkeen muut osa-alueet paitsi asuminen etenevät hyvin. WEM- ja WAM-skenaarioiden uudet tiedot tulevat syyskuussa ja näitä päivitetään raporttiin.

g. Liikenne

Seppälä kertoi, että tekijät ja työtavat on pääosin päätetty. Hankkeen tarvitsemien tietojen saamisesta käydään vielä keskustelua.

h. Mahdolliset uudet hankkeet

Tälle vuodelle sitomatonta rahaa on jäljellä noin 70 000 e, sekä hankkeilta mahdollisesti käyttämättä jäävä raha. Heiskanen ehdottaa, että avattaisiin ensi vuoden ensimmäinen haku tämän vuoden puolella, jotta sihteeristön palkkaukset jatkuvat saumattomasti. Uusille hankkeille voidaan tehdä ehdollinen päätös, ja kun budjetti vahvistuu, päätökset tulevat voimaan. YM:n puolelta sopisi, jos haku aika olisi loka-marraskuun vaihteen tienoilla. Rahoituksesta keskusteltiin ja todettiin lokakuu sopivaksi ajaksi hankkeiden valmisteluun.

Juhola ehdotti uutta hanketta teemalla sopeutumispolitiikan vaikuttavuuden mittaaminen. Mukana olisivat ainakin taloustieteen osaajat ja Jaakkola. Hankkeessa mietittäisiin askeleita siihen, miten pystyttäisiin luomaan sopeutumisen indikaattoreita. Todetaan, että Juholan ideaa valmistellaan eteenpäin. Myös muita hankeideoita voi valmistella.

9. EU:n ”Fit for 55”-asiakirjat ja lausuntoihin valmistautuminen

Komissio julkaisi ehdotukset heinäkuussa. Jokaisesta aloitteesta valmistellaan U-kirjettä, joka tulee eduskunnan käsittelyyn. Alustavien tietojen mukaan näitä odotetaan syyskuun aikana. Valiokunnista voi nopeallakin aikataululla tulla kuulemispyyntöjä. Viimeksi kokouksessa sovittiin, että työskentelyä jaetaan paneelin sisällä. Aiheesta keskusteltiin.

10. Viestintäasiat

Autere kertoi viestintäasioita. Lausuntoprosesseja on menossa paljon ja on mietitty paneelin lausunnoista viestimistä. Jatkossa ainakin keskeisimpien lausuntoja pääviestejä voitaisiin nostaa paneelin Twitterissä ja linkittää itse lausuntoon. Tiedepaneelien työtä ollaan nostamassa HY:n viestinnässä ja aiheesta haluttaisiin tehdä juttu. Brittien suurlähetystön ”26 days to COP26” – viestintäkampanjan tavoitteena on nostaa tieteen roolia kokouksen alla, lokakuussa ennen marraskuun Glasgow’n neuvotteluja. Osallistujilta on pyydetty muutaman minuutin video, miten organisaation työ liittyy teemaan ja mitä terveisiä halutaan neuvotteluihin päättäjille lähettää. Keskusteltiin videosta ja paneelin mahdollisista viesteistä neuvotteluihin. Asia laitetaan valmisteluun.

11. Muut mahdolliset asiat

a. Seuraavat kokoukset: 20.10. ja 16.12. (kokous + illallinen)

Lokakuun kokous (etänä): keskiviikkona 20.10. klo 12-16

Joulukuun kokous (mahdollisesti lähikokous ja illallinen): torstaina 16.12. klo 12-16

b. Kv-yhteistyö paneelien kesken

Toukokuun tapaamisen jälkeen seuraava paneelien kansainvälinen tapaaminen on 28.-29.9. Ensimmäisenä päivänä on webinaarien sarja, jossa meillä on yksi osuus johdettavana; Kivimaa toimii puheenjohtajana aiheena oikeudenmukaiseen siirtymään liittyvä tiedeneuvonta. 29.9. käydään virallisempi osuus ja tähän paneelista on kutsuttu yksi edustaja (Ollikainen). Asialistalla on paneelien verkoston perustaminen ja siihen liittyvä ”Terms of Reference”-paperi. Ennen tuota kokousta käydään puheenjohtajistossa keskustelu, millä ehdoilla paneeli olisi mukana. Lähtökohtaisesti suhtaudutaan positiivisesti.

c. Muut

Ei muita asioita.

12. Paneelin sisäiset asiat (vain panelistit ja sihteeri)

COP26 Glasgow

Paneelin edustaja on ollut Suomen virallisen neuvotteludelegaation jäsen. Ehdotetaan, että puheenjohtaja osallistuu virallisena edustajana. Weaver ja Leino ovat HY:n kiintiön osana paikan päällä tekemässä paneelien välistä yhteistyötä. Päätetään ehdotuksen mukaisesti. Keskusteltiin viestinnästä kokouksen aikana.

EEAC-konferenssi

EEAC:n 30-vuotiskonferenssi on lokakuussa 2022. Kestävän kehityksen paneelia oli kysytty järjestämään sitä Helsingissä. He ovat tiedustelleet ilmastopaneelin ja luontopaneelin halukkuutta osallistua järjestelyihin. Asiaa on käsitelty puheenjohtajistossa ja annettu alustava vihreä osallistumiseen ehtoilla, että ilmastopaneelille tärkeät teemat ovat riittävästi esillä ja ei tule kohtuutonta rasitusta työvoiman tai rahan suhteen. Kestävän kehityksen paneelin toivomus on, että tehtäisiin sitoumuspaperi. Saadaanko valtuus keskustella rajoitetulla vastuulla, maksimissaan 10 000 euroa rahankäyttöä, ja lisäksi ilmastopaneelin teemojen tulee olla riittävästi näkyvillä? Päätetään ehdotetun mukaisesti.

Budjettiriihipaperi

Edellä keskustellun mukaisesti esitetään, että paneelin ehdotuksista twiitataan ja dokumentti tulee paneelin verkkosivuille. Teksti lähetetään heti sovittujen korjausten jälkeen kaikille puolueille. Päätetään esitetyn mukaisesti.

Liikenneasia

Seppälä kertoi keskusteluja käytävän siitä, mitä kautta liikennehankkeen tarvitsemat tiedot saadaan.

13. Kokouksen päätös

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 16:27.